THE MISFIT CHARACTER IN INTERWAR ROMANIAN PROSE. THE UPROOTED

Galina Aniţoi
Scientific Researcher, PhD, „Bogdan Petriceicu-Hasdeu" Institute of Romanian Philology, Chişinău, Republic of Moldova

Abstract: In this article, we aim to elucidate the drama of the uprooted misfit from interwar Romanian prose. The characters of Alexandru Vlahuță, Ioan Al. Brătescu-Voinești, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Nicolae Gh. Spătaru, descended from poor peasant families, but with a desire for education, leave their homeland and go to the city. We find that environmental change is destructive for these characters. The city, marked by the process of critical transition from one type of civilization to another, does not offer them the happiness they dreamed of, the possibilities to realize themselves in their condition as intellectuals. After several setbacks in the urban setting, the heroes regret leaving home. Returning to their native village, however, they discover that they feel alienated from their original environment.

Keywords: misfit, intellectual, uprooted, interwar Romanian prose, transition

Cea mai numeroasă și mai semnificativă subcategorie pe care am constatat-o în procesul de investigare a tipologiei literare a personajului inadaptat din deceniul antebelic și din perioada interbelică este cea a intelectualului inadaptat. Acest tip de personaj l-am identificat în opera tuturor prozatorilor studiați – Alexandru Vlahuță, Ioan Al. Brătescu-Voinești, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Nicolae Gh. Spătaru etc. –, care se arată interesați și preocupați de destinul intelectualului, de „drama omului cu carte care nu-și mai poate afla echilibrul, pierzându-și reazemul interior" (Gafița, 1963, p. 211), într-o societate marcată de profunde și vertiginoase schimbări înnoitoare, ca urmare a procesului de tranziție critică de la un tip de civilizație la altul. Una dintre ipostazele în care se înfățișează intelectualul inadaptat o constituie dezrădăcinatul, adică intelectualul cu origini țărănești, a cărui dramă ne propunem să o elucidăm în continuare.

În contextul transformărilor sociale impuse de procesul de modernizare şi industrializare a vieţii, ce a reclamat schimbarea radicală a mentalităţii, a habitudinilor, a comportamentului etc., e de remarcat şi valul de „culturalizare" care, în perioada cercetată, cuprinsese întreaga ţară şi care era şi un imperativ al timpurilor noi, moderne. Această „culturalizare" a favorizat „ridicarea la suprafaţă a unor fiinţe de elită recrutate din „noroade" (Ibrăileanu, 1972, p. 228), mai precis a intelectualilor proveniţi din mediul rural, ţărănesc.

Trebuie să spunem că această categorie socială a focalizat atenţia scriitorilor posteminescieni (şi nu numai), constituind, ulterior, „literatura aşa-numiţilor „proletari intelectuali", a intelectualilor dezrădăcinaţi, ieşiţi din clasele inferioare, din clasele vechi, pozitive, cum le numea Eminescu" (Ibrăileanu, 1974, p. 346).

Înainte de a purcede la analiza unor personaje ilustrative pentru subcategoria enunţată, să amintim că fenomenul dezrădăcinării, ca varietate a inadaptării, ţine de antinomia sat – oraş. Preocuparea oamenilor de litere din perioada care ne interesează este dezvăluirea convulsiunilor din mediul rural, provocate de intruziunea civilizaţiei şi a industrializării în lumea satului. În consecinţă, se insistă în prezentarea satului patriarhal, catalogat drept „tărâm al purităţii morale, al sănătăţii sufleteşti şi vigorii fizice" (Micu, 1970, p. 74) şi considerat, în mod unilateral, firește, singurul depozitar al virtuţilor, integrităţii, tihnei, stabilităţii, tradiţiilor sacre, păstrate cu sfinţenie, şi al adevăratelor valori morale, verificate prin generaţii, în

ireductibilă opoziţie cu oraşul, înfăţişat doar în latura sa negativă, perceput ca ambianţă pernicioasă sufletelor rurale, pure, „sănătoase”. Protagoniştii unor astfel de opere literare devin inadaptaţii dezrădăcinaţi, ca expresie a „ataşamentului” scriitorilor „la o lume rurală în retragere” (N. Balotă) şi a atitudinii lor de negare a civilizaţiei. Aceste personaje sunt fii de ţărani, săraci, dar cu aptitudini şi sete de carte, care se desprind de baştină şi pleacă în capitală la învăţătură, cu speranţa să-şi „croiască” o viaţă mai bună şi să-şi facă un loc în rândurile intelectualităţii. Pentru mulţi dintre ei însă schimbarea de mediu se dovedeşte păgubitoare. Oraşul nu le oferă fericirea visată, condiţiile în care să se poată realiza. După mai multe eşecuri trăite în ambianţa citadină, se simt copleşiţi de regretul că au plecat de acasă, de nevoia evadării, de setea de linişte, de dorul „unei căsuţe albe, tihnite de ţară” etc.

În speranţa renaşterii lor sufleteşti, o parte dintre aceşti eroi literari încearcă revenirea în satul natal. Descoperă însă cu tristeţe că nu-şi mai găsesc nimic comun cu cei atât de dragi odinioară. Mai mult, mediul lor originar, rural li se revelează la fel de străin ca lumea în care se avântaseră. Acest fapt le intensifică sentimentul de înstrăinare, le acutizează drama.

Cel care reprezintă un prim proiect de personaj intelectual dezrădăcinat în literatura noastră este tânărul Radu Munteanu, protagonistul nuvelei *Din durerile lumii* de Alexandru Vlahuţă. Băiat sărac, dar însetat de carte, vine în oraş la învăţătură, cu multe speranţe. Aici însă se loveşte de zidul nedreptăţilor umane, în faţa cărora, până la urmă, neputincios, cedează. Încercarea de a-şi depăşi condiţia se soldează cu eşec. Bolnav de tuberculoză, zdrobit sufleteşte şi fizic, tânărul trăieşte regretul amarnic – caracteristic tuturor dezrădăcinaţilor – că şi-a părăsit casa părintească: „Ce bine ar fi fost să rămâie prost la pragul părintesc! Ar fi fost un ţăran sănătos şi voinic, să ducă plugul în spinare... Harnic, s-ar fi aşternut pe muncă, ar fi tăiat ogorul strămoşesc, ş-ar fi scos din pământ hrana şi fericirea senină a lui ş-a mă-sei, ş-ar fi fost amândoi îndestulaţi şi liniştiţi până la capătul vieţii” (Vlahuţă, 1959, p. 46).

Nu-şi află fericirea în mediul Bucureştilor nici învăţătorul Neculai Manea din romanul *Însemnările lui Neculai Manea* de Mihail Sadoveanu. Obosit a îndura eterne lipsuri şi inechităţi, cere – şi obţine – să fie transferat cu serviciul într-un mic orăşel de provincie. Eroul sadovenian îşi dorea liniştea recuperatoare într-un loc cât mai ferit de lume.

În drum spre noua localitate Neculai Manea trece prin satul său de baştină. Trăiește sentimentul că nici o coardă interioară nu-i vibrează la vederea oamenilor care i-au fost altădată tare dragi: „Părinţii mei care mă iubeau şedeau lângă mine, mă priveau, şi vorbeam domol, ca nişte străini care n-au ce-şi spune” (Sadoveanu, 1997, p. 209). Însuşi glasul mamei, cea care i-a dat viaţă, i se pare „aşa de departe, aşa de trist, aşa de învăluit în lacrimi, ca din hotarul morţii” (*ibidem*, p. 211). Manea realizează că mediul său originar îi este străin, că satul nu mai corespunde iluziilor sale, dezvăluindu-se „mizer, apăsat de mâhnire” (Ciopraga, 1966, p. 93), că se „dezrădăcinase”: „Străin cum intrasem am ieşit din satul meu; şi cu inima îndoită multă vreme am căutat să deslușesc în mine adevărul, să măresc dragostea pentru biata bătrână mai ales, care plângea după mine, ca şi cum pe vecie mă prăpădea. Şi străin m-am strecurat în amurg în orăşelul în care demult doream să vin, un orăşel pe care niciodată nu-l văzusem, liniştit, tăcut, foarte tăcut mai ales. Mă gândeam: De-acum aici voi dormi ani de linişte... Aici mă voi bucura de uitarea tuturor...” (Sadoveanu, 1997, p. 211).

Dar această evaziune a fost sub aşteptările sale, nu a însemnat pentru Neculai Manea decât o nouă dezamăgire.

Afară de „regiunea funcţionarilor şi plugarilor mărgineni” (*ibidem*, p. 212) unde se înşirau „case albe, curate şi liniştite” (*idem*) şi unde-şi va găsi şi el un cuib, acest orăşel avea şi „uliţi ale durerii”, înfundate în „păduri întregi de mărăcini alăturea de lacuri de noroi” (*ibidem*, p. 211), cu „case leproase, cu geamuri mari şi murdare” (*ibidem*, p. 212), adăpostind „un popor întreg nevoiaş” (*ibidem*, p. 211). Iar lumea din mahalaua sa liniştită i se revelează superficială, mărginită, uniformă, comună. Nici la colegii de serviciu nu găseşte preocupări şi

aspiraţii înalte, nobile, căci dintre ei „unii fac politică, iar alţii nu mai fac nimic” (*ibidem*, p. 221). Singura persoană de aici cu care-şi descoperă afinităţi spirituale şi stabileşte raporturi amicale sincere este colegul său, profesorul de latină, Radianu, şi acesta un inadaptat dezrădăcinat. El şi îl va pune la curent pe Manea cu toate lucrurile triste şi oribile care se întâmplă în mahalaua aceasta, unde doar în aparenţă „nu se întâmplă nimic”.

Descoperind deci o ambianţă descurajantă, sordidă, dominată de sărăcie, umilinţă, promiscuitate etc., profesorul Manea îşi va dori cu atât mai mult să-şi păstreze „sihăstria” şi superioritatea morală. Nu va reuşi. Trecerea timpului, mai ales după moartea lui Radianu, îi va toci, cum zice E. Lovinescu, „cu încetul sensibilitatea” (Lovinescu, 1981, p. 36) şi-i va spulbera toate iluziile. Să luăm în calcul şi firea slabă a personajului lui Sadoveanu, lipsa lui de voinţă şi de iniţiativă, incapacitatea de a se opune şi a se impune. Toate acestea, într-un sfârşit, fac din Neculai Manea un ratat, un resemnat, un fel de „adaptat”, la prima vedere. Ne-o mărturiseşte el însuşi la finalul *Însemnărilor* sale: „(...) nu pot zice că nu sunt fericit” (Sadoveanu, 1997, p. 258).

Cu toate acestea, ne dăm bine seama că nu o asemenea fericire, cum e cea pe care o trăieşte, şi-a dorit eroul sadovenian. Visul lui Manea nu a fost o existenţă insignifiantă alături de o femeie mediocră ca Maria Cumpătă, ai căror copii, de la un timp, încep să-i semene lui. El şi-a dorit, probabil, să se realizeze, să se ridice deasupra banalităţii şi a ordinarului, care-l împresura şi în care nu se simţea cu adevărat fericit. Neculai Manea, ca şi alţi eroi de aceeaşi factură, se izolează de această ambianţă, crezând că astfel protestează împotriva ei. Atât izolarea, *sihăstria,* cât şi protestul lui se dovedesc iluzorii. Căci nu numai că nu se poate, astfel, ridica din umilinţă, situa deasupra tuturor, ci şi se împotmoleşte tocmai în această banalitate şi în acest ordinar, se împotmoleşte chiar în „propria nefericire” (C. Ciopraga).

Liniştea atât de mult râvnită s-a dovedit, în fond, o „linişte amară”, plină de suferinţe, liniştea „din uliţa ceea Dealul Mărului, ca viaţa mormolocilor din balta noroioasă în care soarele bate numai pe luciu” (*ibidem*, p. 252).

Fireşte, nu insinuăm lipsa unei surpări interioare, a frământărilor şi zdruncinărilor sufleteşti la care este supus profesorul de istorie, în virtutea condiţiei lui de intelectual cinstit, onest. Dimpotrivă, îl găsim mereu lucid, chiar „şi în decădere şi în ratare”, cum remarcă Constantin Ciopraga (1966, p. 90). Atât că s-a dovedit a fi nepregătit pentru marea luptă a vieţii. Lipsit şi de energia caracteristică naturilor combative şi cuceritoare, intemperiile la care a fost expus, una câte una, i-au consumat eroului nostru toate rezervele interioare, (îi) „zdrobiseră, cu o expresie a lui, tăria vieţii mele” (Sadoveanu, 1997, p. 252), lăsându-l secătuit, neputincios şi fără vreun ideal. Luciditatea condiţiei sale este relevantă: „acum, după o viaţă în care n-am făcut nimic, văd că aş fi putut face ceva şi n-am făcut nimic” (*ibidem*, p. 253).

De reţinut în cazul acestui personaj un moment important, după noi: la prima vedere sau la o primă impresie de lectură a romanului, Neculai Manea se adaptează mediului în care trăieşte: nici un gând de a se sinucide, nici un fel de revoltă vehementă afişată, nici o încercare de zbatere inutilă, sau alte manifestări de acest ordin. Dar să nu ne înşelăm. Departe această aşa-zisă „adaptabilitate” a personajului sadovenian de a corespunde noţiunii în accepţia cunoscută.

Adaptabilitatea, în sensul plenar al cuvântului, este apanajul naturilor cutezătoare, militative, cuceritoare, dinamice, întreprinzătoare, practice, voluntare şi dornice de a învinge. Neculai Manea se dovedeşte, în fond, un resemnat; or, resemnarea însemnând aici *capitulare* şi, până într-un punct, degradare, căci „adaptabilitatea” lui se „produce”, pur şi simplu, faţă de o „lume inferioară” (E. Lovinescu), în a cărei ambianţă plată, stereotipă, lâncedă, vegetativă, ajunge să se complacă. Ceea ce nu putem spune şi despre Radianu, alt intelectual inadaptat dezrădăcinat din romanul în cauză.

Considerat de către Nicolae Manolescu „singurul personaj memorabil din *Însemnările lui Neculai Manea*" (Manolescu, 1976, p. 127), Ion Radianu, spre deosebire de colegul său Manea, reprezintă dispreţul şi revolta întruchipate. Poate cu un potenţial intelectual mai mare decât al lui Neculai Manea şi poate, în anumite limite, unul dintre cei mai inteligenţi şi integri oameni din târg, profesorul de latină este şi cel care duce cel mai nesigur şi mizer mod de viaţă. Conştient de condiţia sa de intelectual dezrădăcinat, „... şi eu tot de la ţară vin [...], n-am fost un băiet prost; şi iaca n-am avut parte de nici un bine pe lumea asta!" (Sadoveanu, 1997, p. 219), Radianu nici nu admite gândul vreunei posibilităţi de conformare. Mai mult, îşi îneacă amarul în alcool – viciu care-l va lăsa şi fără loc de muncă – pe deplin convins de zădărnicia oricărui efort de adaptare la mediul social: „[...] în liniştea asta care te înşală, curge ca oriunde fluviul răutăţii omeneşti..." (*ibidem*, p. 223). Nu vede în jurul său nimic bun, decât ipocrizie, turpitudine, platitudine, promiscuitate. Devine un mizantrop acuzând întreaga umanitate de starea în care a ajuns: „Lumea aceasta m-a zdrobit şi m-a ucis" (*ibidem,* p. 219); „nu pot să sufăr pe nimeni" (*ibidem*, p. 222), „[...] urăsc pe toţi câţi mă împresură; îi urăsc pentru că am ajuns şi eu ca ei. De aceea am căzut, pentru că trebuia să mă prefac şi eu, să intru în apa tuturor sub luciu, în mocirlă" (*ibidem,* p. 224). Nonconformismul declarat şi irevocabil, precum şi mizantropia care, de altfel, atinge cote maxime, constituie pentru Ion Radianu singura modalitate de a sfida mediul. Luciditatea acestui personaj asupra secăturii sale interioare, a golului sufletesc, a existenţei terne şi a condiţiei sale de ratat este de-a dreptul impresionantă: „... asta-i grozăvia! Nimic! N-am simţit nimic în jurul meu, n-am putut face nimic în lumea asta, nu m-am simţit îndemnat să fac nimic, şi încet-încet mi-au amorţit simţurile; tot ce-aveam bun în mine s-a dus, repede s-a mistuit, repede s-a risipit..." (*ibidem,* p. 223).

„Nimic"... De remarcat că acest „nimic" e stigmatul multor personaje şi „locuri" sadoveniene. Altfel spus, „nimic", dar înţeles ca banal, urât, trist, cenuşiu, fastidios, izolant, sordid, sufocant, mortificant, dezumanizant şi ca factor frenatoriu pentru aspiraţii, visuri, idealuri constituie dominanta sau termenul semnificator pentru toate personajele lui Sadoveanu din literatura târgurilor de provincie.

În altă ordine de idei, Radianu este, după noi, expresia directă a atitudinii lui Sadoveanu de condamnare severă a mediului social marcat de tranziţia spre modernitate, considerat de scriitor culpabil de pervertirea şi decăderea omului integru. Această atitudine este un argument în plus în ceea ce priveşte optica sămănătoristă a prozatorului.

Seria tipologică a intelectualului dezrădăcinat o completează Radu Comşa din *Întunecare* de Cezar Petrescu.

Tânărul Comşa, de provenienţă rurală, este un intelectual onest, inteligent, cu multă încredere în viitor, dornic să se afirme într-o lume a succesului social. Iniţial, se creează impresia unei fericiri depline, demnă de invidiat, de care va avea parte Comşa, primit cu braţele deschise în sânul familiei Vardaru, ceea ce-l face pe A. Heinrich să conchidă, cu justeţe, că „până la un punct viaţa acestuia coincide cu istoria oricărui parvenit" (Heinrich, 1984, p. 126). În plus, situaţia avantajoasă care-i pune la dispoziţie toate comodităţile materiale, îl îndepărtează întrucâtva de necazurile care domnesc în jur.

Dar intervine războiul care schimbă radical destinul protagonistului. Declanşarea măcelului devine circumstanţa istorico-socială care dezvăluie adevărata natură a caracterului său. Viitorul său socru, Alexandru Vardaru, deputatul autoritar şi de mare influenţă, încearcă să-l ferească de mobilizarea generală. Dar Comşa, intelectual cinstit, conştiinţă curată, înţelege că locul lui e pe front, alături de toţi, o simte cu atât mai mult cu cât îi imputează acest lucru privirile, tăcerea, tachinările Mariei Probotă (soţia celui mai bun prieten al său, Virgil Probotă), care vine să-i aducă la cunoştinţă situaţia gravă a fostului lor coleg, Dan Şcheianu: „Îl încercă o mustrare. El nu se mai gândise demult nici la Virgil, nici la Dan. Şi iată că Virgil Probotă, cu toate necazurile şi sărăcia lui, de departe, dintr-un bordei de

campanie, se arată mai omeneşte, îndurerat de soarta prietenului în pierzanie. Umilit de această constatare, care încă o dată îl scădea în propria-i judecată, împături scrisoarea şi i-o trecu Mariei [...].

– Şi Virgil ce face? Dinu? Şi cucoana Tincuţa..., încercă Radu să rupă tăcerea care-l stingherea.

– De ce acest interogatoriu de mântuială, domnul Comşa? [...] Dumneata nu te mai interesezi de foarte multă vreme de foştii prieteni... Sunt trei luni de când ne aflăm aici. Fără această scrisoare, recunoaşte că nici nu te-ai fi gândit la noi. Nu ne-am mai văzut! Nici n-am fi avut de altfel, de ce..." (Petrescu, 1969, p. 276-277).

Anume acolo, pe front, Comşa descoperă adevărul trist că „aşezarea lumii este nedreaptă" (Stancu, 1957, p. 52) şi, ca şi ceilalţi camarazi ai săi din tranşee, nutreşte speranţa că războiul va schimba modul de viaţă, va aduce o lume mai bună.

Destinul însă, a cărui logică niciodată nu va putea fi pătrunsă, se dovedeşte nemilos cu eroul lui Cezar Petrescu. Explozia unei granate îi provoacă răni grave în piept şi cicatrice urâte pe faţă. Comşa devine un infirm, sub aspect fizic, dar şi moral, şi un decepţionat, realizând că „sacrificiile s-au dovedit zadarnice, jertfa de sânge a unei generaţii n-a schimbat structura societăţii" (Crohmălniceanu, 1972, p. 319).

Drama lui Radu Comşa, declinul său, „întunecarea" începe din momentul când îşi conştientizează desfigurarea. În acea clipă se surpă ceva în sufletul eroului, se pripăşeşte în adâncul firii sale viermele înveninat al dezolării, care-i va roade treptat suportul moral, va strânge „un cerc de izolare în jurul său" (Perpessicius, 1980, p. 191) şi-l va duce la autonimicire. Infirmitatea obrazului, dar şi a sufletului său implică desfacerea logodnei cu Luminiţa Vardaru. Radu simte că iubirea Luminiţei s-a stins, înţelege că între ei nu mai poate fi nimic: „Sunt două lumi, două lumi care nu se pot pătrunde" (Petrescu, 1969, p. 120).

Deşi iniţial îi incriminăm Luminiţei lipsa de consistenţă în iubirea faţă de Radu, pe de altă parte trăirile ei sufleteşti pot fi lesne de înţeles. Cicatricile lui Comşa îi provoacă repulsie şi ea îl respinge. Realizăm că e un fel de repulsie fatală, o aversiune instinctivă, caracteristică, de fapt, oricărui om, la vederea unor imagini denaturate, privelişti desfigurate. Luminiţa însăşi încearcă să deslușească ceea ce se produce în sufletul ei, să nutrească speranţa că-şi va putea înfrânge acest dezgust care vine din adâncul subconştientului ca un instinct de apărare împotriva a tot ce este urât, respingător: „... omul de alături îi era străin, atât de străin! [...] seara coborâse şi [...] în umbră, obrazul lui Radu nu mai păstra nimic din muşcătura cruntă a fierului. Părea Radu pe care îl iubise ea, de care se agăţa încă. Cel de aici nu mai putea fi cel de aievea. [...] Dar mâna prinzând faţa lui Comşa, cuprinsese amândouă cicatricile pe care le simţi lipicioase şi moarte. Şi-o retrase mai repede decât a gândit" (*ibidem*, p. 123-128).

În mod firesc, dar şi fatal, se produce ruptura nu numai între Radu şi Luminiţa, dar şi între Radu Comşa şi societatea în care trăieşte. Evoluţia sa ulterioară demonstrează faptul că protagonistul romanului *Întunecare* este un inadaptabil care nu poate să adere la noile condiţii ale realităţii, un înstrăinat faţă de mediul în care a vrut să se realizeze şi care, într-un moment greu pentru el, l-a respins, acest sentiment fiind intensificat şi de cicatricele de pe obraz. Drama lui Radu Comşa se dezvoltă pe fundalul conflictelor sociale ale epocii româneşti de după primul război mondial, evenimentele aruncându-l dintr-o decepţie în alta. Eroul se implică în lupta politică în cadrul partidului „România Mare care vrea să fie nouă", dar se alege cu o experienţă dureroasă; apoi, la rugămintea surorii sale, rămasă în satul lor de baştină, care solicită sprijin la învăţătură pentru feciorul mai mare, i se iveşte speranţa că renaşterea lui sufletească va veni anume din „împlinirea datoriilor faţă de ai săi, cei mai aproape" (Perpessicius, 1980, p. 193). Însă mediul său originar, rural, i se revelează la fel de străin ca şi lumea Vardarilor. Prin urmare, Radu Comşa e un dezrădăcinat. El se simte inutil şi străin pretutindeni. Loviturile vieţii, care vin una după alta şi cărora tânărul nu le poate ţine piept, îi întunecă treptat conştiinţa. Toate împreună, amplificate de fericirea Luminiţei, alături

de soţul şi copiii ei, îl împing spre rezoluţia finală: Radu Comşa se sinucide, moartea constituind pentru el unica modalitate de protest împotriva societăţii care-l repudiază.

Un intelectual dezrădăcinat tipic este şi Ion Pruteanu, personajul principal al romanului *Înapoi* de Nicolae Gh. Spătaru.

Băiat vrednic de ţară, feciorul lui moş Gheorghe Pruteanu din satul Cotu, ca şi mulţi alţii ca el, se deşteptase cuprins de „dorinţa timidă de a se urca pe o treaptă mai sus [...] spre o viaţă îndestulătoare, fără noroi, fără chin" (Spătaru, 1935, p. 20). Cu preţul unor mari sacrificii („Am înţeles, că pâinea, ce voi mânca-o în oraş, va fi pâinea surorilor şi fratelui meu. Că eu voi fi sătul, iar fratele şi surorile mele vor suferi de foame" (*ibidem*, p. 36)), el îşi vede visul împlinit: a ajuns intelectual, profesor la un liceu din oraş.

Dar odată cu trecerea timpului, profesorul Pruteanu îşi simte tot mai mult nemulţumirea şi neîmpăcarea cu sine. Îl chinuie gândul că acel „alt ideal" pentru care „a părăsit singur făgaşul satului" l-a aruncat, l-a ancorat într-o „lume străină, egoistă" (*ibidem,* p. 62], „în mizeria unui intelectual falş" (*ibidem*, p. 129), „într-o viaţă străină de copilăria lui, de fundamentul lui, de toată natura lui" (*ibidem*, p. 154). Mai ales, resimţea dureros cum, cu fiecare zi, se înstrăinează de ai săi: „Şi în timpul vacanţelor, vedeam gospodăria tot mai redusă, surorile – fete mari – desculţe, muncite. Simţeam, cum se îndepărtau de mine, chiar fratele. Cum, la sosirea mea, se'ngrămădeau toţi într-un ungher al odăii şi de acolo mă priveau, ca pe un străin. [...] O, erau clipe, când ameţeam de această durere" (*ibidem,* p. 38).

Sentimentul culpabilităţii nu-l părăseşte, remuşcările îl rod nemilos şi acum, după mai mulţi ani de zbucium, căutări. Eroul îşi simte „conştiinţa dezorientată". Deşi s-a înscris într-un partid politic ca să lupte "pentru îmbunătăţirea stării ţăranului" şi astfel să aibă posibilitatea de a se apropia şi a-i ajuta pe acei pe care odinioară i-a părăsit, cu convingerea adâncă a unei „datorii a celor plecaţi dintre plugari, faţă de cei rămaşi acolo" (*ibidem,* p. 202), înţelegea că aceasta nu era suficient, că nu asta era soluţia. „Şi faptul, că nu pot să le dau ajutorul meu vizibil şi imediat, mă frământă grozav. Zbuciumul se înrădăcinează tot mai mult în fiinţa mea" (*ibidem*, p. 41), se destăinuie Ion Pruteanu soţiei sale.

Tribulaţiile personajului se intensifică pe măsură ce-şi conştientizează dezrădăcinarea, „depărtarea" de consătenii rămaşi la muncile pământului. Edificatoare în acest sens este scena întâlnirii sale, ca reprezentant al partidului politic, cu ţăranii satului Cotu: „ – Frumos a vorbit, – îşi zic gospodarii unul altuia, uitându-se mereu la Ion Pruteanu şi neputând să'nţeleagă, de ce omul acesta li se pare atât de înstrăinat. Omul lor, băiatul de altădată, cu care s'au jucat, au păscut vitele, au muncit o bucată de timp împreună, de ce le-a rămas numai un nume cunoscut, fără nici o legătură, fără nici o intimitate?

Ion Pruteanu parcă le ascultă gândurile. Îi vede rezervaţi, gata oricând pentru plecăciuni slugarnice, dar în acelaş timp, cu tipăritura unei revolte neînţeleasă, în fond asemănătoare cu revolta ţăranilor în faţa boierului.

El, Ion Pruteanu, – boier. O, această calificare îl jigneşte dureros. Şi distanţa mare, fixată de ţărani până la poziţiunea lui de azi, îl forţează să se explice, să vorbească în faţa acestor oameni altfel, decât la întrunirile politice, să le arate conştiinţa şi durerile lui, să răspundă nu învăţătorului, care l-a cinstit cu vorba, ci privirilor rezervate şi neîncrezătoare.

– Oameni buni, – începe el [...]. Apa şi luncile Prutului mă cheamă înapoi. Sunt un pribeag prin alte locuri, prin altă lume. Şi astfel, unul dintre voi se găseşte aiurea, potolindu-şi dorul către sat, ştergându-şi lacrimile în singurătatea ce o poartă, visând numai viaţa lui dragă şi scumpă, dar părăsită de bună voie pentru râvna către învăţătură.

– Poi, domnule Ioane, frate Ioane ..., întoarce-te la noi ... [...].

O propunere frăţească, un sfat, o rugăminte. Nimeni altul nu i-a făcut asemenea propunere.

Înapoi! [...] – cuvântul magic, ce-l frământă acum pe Ion Pruteanu" (*ibidem,* p. 145-148).

În final, după mai multe căutări, profesorul Pruteanu îşi sacrifică averea în sprijinul cooperativei din satul de baştină.

În concluzie, ţinem să subliniem că nici unul dintre personajele literare asupra cărora ne-am oprit mai sus – Radu Munteanu, Neculai Manea, Radianu, Radu Comşa, Ion Pruteanu, precum şi alţii care formează subcategoria tipologică a intelectualului inadaptat dezrădăcinat – nu se realizează în condiţia lor de intelectuali. „Născuţi şi crescuţi într-o lume cu legi nescrise de conduită, dar riguros respectate" (Râpeanu, 1986, p. 160), aceştia sunt plămădiţi din alt aluat, incapabili de compromisuri şi totalmente inflexibili la schimbările timpului. Tumultul vieţii citadine le creează eroilor noştri, mai degrabă, sentimentul nesiguranţei, îi dezechilibrează. Plus la toate, anume această condiţie a lor de intelectuali, aşa cum am demonstrat, îi izolează şi îi înstrăinează şi de ai lor, îi „declasează", îi dezrădăcinează.

BIBLIOGRAPHY

1. Ciopraga, Constantin. Mihail Sadoveanu. Bucureşti, 1966.
2. Crohmălniceanu, Ov. S. *Literatura română între cele două războaie mondiale*. Vol. I. Bucureşti, 1972.
3. Gafiţa, Mihai. *Cezar Petrescu.* Bucureşti, 1963.
4. Heinrich, Alfred. *Peregrinările căutătorului de ideal. Inadaptare şi alienare în literatură.* Timişoara: Facla, 1984.
5. Ibrăileanu, G. *Scriitori şi curente*. În: *Opere.* Vol. II. Iaşi, 1972.
6. Ibrăileanu, G. *Influienţe străine şi realităţi naţionale*. În: *Opere,* 1. Bucureşti, 1974.
7. Lovinescu, E. *Istoria literaturii române contemporane.* Vol. 3. Bucureşti, 1981.
8. Manolescu, Nicolae. *Sadoveanu sau utopia cărţii.* Bucureşti, 1976.
9. Micu, Dumitru. *Început de secol. 1900-1916. Curente şi scriitori.* Bucureşti, 1970.
10. Perpessicius. *12 prozatori interbelici.* Bucureşti, 1980.
11. Petrescu, Cezar. *Întunecare.* Vol. 1. Bucureşti, 1969.
12. Petrescu, Cezar. *Întunecare.* Vol. 2. Bucureşti, 1969.
13. Râpeanu, Valeriu. *Scriitori dintre cele două războaie mondiale.* Bucureşti, 1986.
14. Sadoveanu, Mihail. *Însemnările lui Neculai Manea*. În: *Opere alese*. Vol. 4. Chişinău, 1997.
15. Spătaru, Nicolae Gh. *Înapoi.* Chişinău, 1935.
16. Stancu, Horia. *Cezar* Petrescu. Bucureşti, 1957.
17. Vlahuță A. *Din durerile lumii*. În: *Nuvele, schițe, articole*. București, 1959.